

Stručný posudek školitele disertační práce JUDr. Jitky Hanko: Mezinárodněprávní problematika postavení palestinských uprchlíků a jejich právo návratu

Doktorská disertační práce standardního rozsahu (182 s. vlastního textu + přílohy) se zabývá tématem, které sice není ve světovém kontextu nové, ale v české a slovenské literatuře bylo dosud nezpracované. To představuje samozřejmě velkou příležitost i výzvu pro autorku. Přes nespornou společenskou potřebnost a aktuálnost tématu autorka spíše zdůrazňuje svoje vnitřní, osobní pohnutky a vztah k tématu. To by samo o sobě nebylo ničím nestandardním, naopak silný zájem a vztah k tématu bývá zpravidla nejlepším předpokladem pro kvalitní disertační práci.

To, co práci poněkud odlišuje od jiných disertačních prací a činí její čtení a posuzování nesnadným úkolem, je přístup autorky. Ten je poměrně podrobně rozveden v metodologickém úvodu (přesněji v kap. 3, protože úvod v obvyklém smyslu je zde fragmentován do 1. Úvodu, 2. Výzkumné otázky a tematického vymezení, 3. Metodologie a 4. Vymezení základních pojmů. Po nich následuje „Krátký, ryze historický exkurz“ (kap. 5., s. 28-52), který lze sotva považovat za krátký, ale tvoří poměrně významnou kapitolu. A to tím spíše, pokud to porovnáme s někdy až příliš stručnou právní analýzou obsaženou v některých dalších částech.

Problém, který může mít čtenář, vyplývá určitý problém z deklarovaného metodologického přístupu autorky, a to „fenomenologizace problémů“, jakož i z reálného uplatnění této metody v jednotlivých částech práce. Nechci zde polemizovat s myšlenkou, že podle názoru autorky „nemá správnost myšlení pranic společného s možností logického ověření pravdivosti dosažených poznatků“ (s. 12). Otázkou je, o jakém myšlení je řeč. Nepochybně existuje část lidského myšlení a prožívání, které se vzpírá logickému omezení. Pro vědeckou práci je to ovšem problematique, protože upřednostňuje subjektivní pohled či spíše pohledy (jak ostatně ukazuje i nesmiřitelný izraelský a palestinský pohled). Kromě toho, že si nejsem jistý správným vymezením a použitím fenomenologie, se mi také zdá, že fenomenologický přístup vlastně ani nebyl v celé práci důsledně aplikován, jak ostatně v závěru přiznává i autorka (s. 180).

Jak vyplývá z tématu, jádrem práce jsou především kapitoly věnované mezinárodněprávnímu postavení palestinských uprchlíků (6.) a právu na návrat (7.). Zvláště tu první považuji za nejzdařilejší část práce. Přesahuje totiž sice sympatickou, ale v podstatě banální hypotézu, že palestinský uprchlík je především jednotlivec, aby ukázala komplexní a

nejednoznačný *právní* status. Práce vnímá oscilaci mezi subjektem a beneficiářem, jakož i mezi ochranou a pomocí, jež vyplývají z jednotlivých právních instrumentů.

Na kapitolu o právu na návrat pak navazuje kapitola o vztahu právu na sebeurčení a práva na návrat (8.). Jde o zajímavé, ale zároveň velmi problematické pojetí, které přináší více otázek než řešení. Jakkoliv je zřejmé pojetí práva na sebeurčení jako kolektivního, ne individuálního práva, u práva na návrat je sporné, zda je argumentováno jako právo individuální nebo právo kolektivní. Nejsilnější se jeví argumenty založené na mezinárodním humanitárním právu, zejm. povinnostech okupační mocnosti (jak potvrzuje i posudek MSD ve věci právních následků výstavby zdi na okupovaném palestinském území z r. 2004). Naproti tomu za méně přesvědčivé považují závěry týkající se práva na návrat postavené na mezinárodních instrumentech o lidských právech. Regionální instrumenty většinou vážou individuální právo na návrat na občanství státu, do kterého se jednotlivec hodlá vrátit. I když univerzální dokumenty (zejm. Pakt, 1966) používají výrazu „do své vlastní země“, i širší výklad předpokládá právní nebo aspoň silnější faktický vztah mezi jednotlivcem a státem návratu. Z mezinárodního práva vyplývá i zákaz svévolného zbavení občanství a vyhoštění. Na druhé straně z platného mezinárodního práva lidských práv nevyplývá kolektivní právo na návrat, a to zejména ne u osob, kde není právní ani užší faktický vztah ke státu, do kterého se chtějí vrátit (typicky neobčané, narození a žijící v zahraničí). Není také zřejmé, z čeho autorka dovozuje praxi a právní přesvědčení (*opinio iuris*) většiny států o právu na návrat (s. 132-133).

Doktorandka v práci vzhledem k jejímu tématu musela pracovat, vedle primárních dokumentů smluvních a dalších, především se zahraniční literaturou nejen právní, ale i historickou a politologickou, jakož i s politickými dokumenty a rozhodnutími mezinárodních soudních orgánů. Práce je napsána bohatým odborným, ale místy až literárním jazykem a s náležitou pečlivostí, bez překlepů a gramatických chyb. Závěry jsou řádně argumentované a většinou více či méně přesvědčivé.

Práce JUDr. Jitky Hanko, nehledě na určité konceptuální a metodologické nejasnosti a závěry, prokazuje autorčino upřímné tázání a hledání odpovědí. Je podle mého názoru vskutku originální prací, přináší nové poznatky a splňuje požadavky na disertační práce, a proto ji doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 13.5.2016

Prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.